

זבחים פרק אחד עשר: דם החטאת

(זבחים צב, א)

משנה:

דם חטאת שנתז על הבגד - הרי זה טעון כיבוס (כדכתיב [ויקרא ו,כ] [כל אשר יגע בבשרה יקדש] ואשר יזה מדמה [על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדש]) אף על פי שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלות, שנאמר (בההוא עניינא כתיב) [ויקרא ו,יט] [הכהן המחטא אתה יאכלנה] במקום קדש תאכל [בחצר אהל מועד];
אחד הנאכלות ואחד הפנימיות טעונות כיבוס, שנאמר [ויקרא ו,יח] [דבר אל אהרן ואל בניו לאמר זאת] תורת החטאת [במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת לפני ה' קדש קדשים הוא] (רישא דעניינא הוא) - תורה אחת לכל החטאות;
חטאת פסולה - אין דמה טעון כיבוס (דכתיב 'אשר יזה': בראוי להזאה הכתוב מדבר), בין שהיתה לה שעת הכושר (לזריקה) ובין שלא היתה לה שעת הכושר;
איזו היא שהיתה לה שעת הכושר? - שלנה (לן דמה), ושנטמאה, ושיצאת; ואיזו היא שלא היתה לה שעת הכושר? - שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה ושקיבלו פסולין (וזרקו) את דמה (ושקבלו פסולין את דמה' גרסינן, ולא גרסינן 'וזרקו': דהא אפילו כשרה שנתז מדמה לאחר זריקה על הבגד - אין טעון כיבוס, כדאמרינן לקמן: 'פרט לזה שכבר הוחה').
[תפארת ישראל מקיים את הגירסא 'וזרקו': אף שיריים של דם כשר שזרק ממנו פסול - אינו טעון כיבוס]

גמרא:

דם חטאת כו' - ואי 'תורה אחת לכל חטאות' - אפילו חטאת העוף נמי, אלמה תניא [ספרא צו פרשתא ג משנה ב] 'יכול תהא דם חטאת העוף טעון כיבוס? - תלמוד לומר: זאת?'
אמר ריש לקיש משום בר קפרא: אמר קרא: 'תשחט' (בההוא עניינא כתיב): בנשחטות הכתוב מדבר (ולא בנמלקות).
ואימא 'בנאכלות הכתוב מדבר, כדכתיב 'במקום קדוש תאכל', אבל פנימיות לא?
רבי רחמנא 'תורת'.
אי הכי - אפילו חטאת העוף נמי (אף על גב דכתיב 'זאת' למעוטא - הא פנימיות נמי אימעיטו, דבנאכלות הכתוב מדבר, וקמרינן להו מ'תורת')!
מי עט רחמנא 'זאת'.
ומה ראית (לרבות פנימיות מ'תורת' ולמעט עוף מ'זאת')?
מסתברא דחטאת [בהמה] פנימיות הוה ליה לרבוויי (כדין החיצונים), שכן בהמה, שחיתת, צפון, וקבלת, כלי,

(זבחים צב, ב)

וקרן, ואצבע, וחודה, ואישים (בהמה כמותה, שחיטה כמותה, טעונה צפון כמותה, וקבלת כלי כמותה, וקרנות המזבח כמותה, וכנגד חודה של קרן, ובאצבע, ואישים: אימוריהן לאישים, אבל עוף אינו בהמה, ואינו שחוט, ואינו טעון צפון וקבלה, ולא קרן: שהרי חטאת העוף למטה נעשית ואינו נותנה באצבע בחודה של קרן, ואין ממנה לאישים)!
תוספות ד"ה וקרן ואצבע וחודה. תימה: אי חומרי קחשיב - הא לאו הוה אליבא דחד תנא: דמאן דאית ליה חודה - לית ליה קרן, כדמוכח לעיל בפרק 'איזהו מקומן' [דף ג.] דפליגי רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון! ויש לומר דהכי קאמר: קרן למאן דאית ליה, וחודה למאן דאית ליה; וכן צריך לפרש לעיל בפרק קמא [דף י:]: דפריך 'והאיכא חודה'.

אדרבה: חטאת העוף הוה ליה לרבוויי, שכן [עבודתה] חוץ [מההיכל] כמותה, ואכילה כמותה!
הנך נפישין.

רב יוסף אמר: אמר קרא: [ויקרא ו,יט] [הכהן המחטא אתה] יאכלנה [במקום קדש תאכל בחצר אהל מועד] לזו ולא לאחרת ('יאכלנה' - חדא משמע, לומר): בנאכלות מיעט הכתוב (באחת מן הנאכלות כתבתי לך הענין הזה, ולא בכל הנאכלות; נתמעטה חטאת העוף שהוא 'נאכלת' מדברים האמורים בענין; ומה אמור בענין? - כיבוס מריקה ושיטפה);
ואלא 'זאת' למה לי?

אי לאו 'זאת' הוי אמינא 'יאכלנה' - אורחיה דקרא (שכל הענין בלשון זה נאמר: 'תשחט החטאת' [ויקרא ו,יח] 'בבשרה' 'מדמה' [ויקרא ו,כג]); קא משמע לן.

רבה אמר: אמר קרא: [ויקרא ו,כג] [כל אשר יגע בבשרה יקדש] ואשר יזה [מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדש] - בהזאות הכתוב מדבר (האי פירכא דפרכת: דלמא פנימיות נתמעטו ממיעוטא ד'זאת' - עיקר כיבוס בפנימיות כתיב: ד'אשר יזה' - בניזאות הכתוב מדבר, והיינו בפנימיות שכתוב בהן הזאה על הפרכת! אבל בחיצונות - אין כתוב בהן הזאה, וחיצונות - הוא דאיתרבו מ'תורת'), והתנן: 'אף על פי שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלות'?

לענין מריקה ושטיפה, אבל לענין כיבוס - 'אשר יזה' כתיב (והא תנא דמתניתא, אף על פי שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלות קאמר. אלמא עיקר קרא בחיצונות הוא דכתיב, ופנימיות - מ'תורת' איתרבו, הכי קאמר: אף על פי שיש דברים בענין שאינו מדבר אלא בנאכלות, ומאי ניהו? - מריקה ושטיפה, דההיא דוקא בנאכלות: דסמין ליה 'כל זכר בכהנים יאכל אותה', מיהו לענין כיבוס - אחד הנאכלות ואחד הפנימיות, והפנימיות עיקר, ד'אשר יזה' כתיב בהו, וחיצונות - מ'זאת תורת החטאת').

אי הכי (דעיקר בפנימיות כתיב) - (אמאי תנא) 'אחד הנאכלות ואחד הפנימיות' (דמשמע האמורה בנאכלות נוהגת אף בפנימיות, דהכי משמע: האמור בנאכלות - הוא הדין האמור בפנימיות, אלמא נאכלות במשמעותא אתו, ופנימיות מריבויא)? 'אחד הפנימיות ואחד הנאכלות' מיבעי ליה!?

תני 'אחד הפנימיות ואחד הנאכלות'.

אי הכי - חטאת העוף נמי (יתני ממשמעותא, שהרי אף היא מן הניזאות, דכתיב 'וזהה מדם החטאת' [ויקרא ו,ט])!?

מיעט רחמנא 'זאת'.

אי הכי - חיצונה נמי לא!?

ריבה רחמנא 'תורת'.

ומה ראיית?

מסתברא: חטאת בהמה הוה ליה לרבוויי, שכן בהמה, שחיטת, צפון, וקבלת, כלי, וקרן, ואצבע, וחודה, ואישים.

אדרבה! חטאת העוף הוה ליה לרבוויי, שכן הזאה כמותה!

הנך נפישין.

בעי רבי אבין: חטאת העוף שהכניס דמה בצוארה (בין מליקה להזייה) בפנים - מהו (שתיפסל משום [ויקרא ו,כג] 'וכל חטאת אשר יובא [מדמה] אל אהל מועד [לכפר בקדש] לא תאכל באש תשרף')? צוארה ככלי שרת דמי (שהרי לא החזקה לקבלת כלי, וזהו כלייה), ומיפסיל (בהכנסת הדם: שהכניסה בכלי להיכל)? או דלמא כצואר בהמה דמי, ו'מדמה' אמר רחמנא, ולא בשרה (ובהמה שהכניסה לפנים משנשחטה והוציאה וקיבל דמה - לא מיפסלא, ד'מדמה' אמר רחמנא, ולא שהכניסו עם בשרה)?

תא שמע (בחטאת העוף קתני לה): 'פירכסה ונכנסה לפנים וחזרה - כשירה' הא הכניסה - פסולה (וקסלקא דעתא משום דמאליה נכנסה ולא הכניסה הוא על מנת לכפר, וקרא כתיב '[אשר יובא] לכפר בקדש' [ולא אשר בא מעצמו])!

וליסעמיך גבי קדשי קדשים, דקתני 'פירכסה ויצאה לדרום וחזרה - כשרה' (לאו דוקא נקט 'וחזרה', אלא משום דקתני בה בההיא [בקדשי קדשים] 'פרכסה ויצאה לחוץ וחזרה - פסולה', דדוקא נקט, לאשמועינן רבותא: דאף על גב דחזרה פסולה - נקט נמי גבי כשרה 'וחזרה'); הא הוציאה (הוא) - פסולה (בתמיה: וכי יש מחיצה בצפון ובדרום ליפסל ביוצא)? אלא: האי (דתני) 'פרכסה ויצאה לחוץ' - איצטריכא ליה (דקתני בה בההיא 'פרכסה ויצאת לחוץ' - חוץ לעזרה - 'וחזרה פסולה' ואפילו פרכסה ויצאת מאליה, דנפסלה ביוצא! ובפרק שני (לעיל כו.) מייתי לה בגמרא) - הכי נמי (דקתני 'פרכסה' [במקום 'נכנסה' - שטמ"ק] גבי עוף - משום ההיא נקט לה בלשון 'פרכסה' דקתני בה נמי 'פרכסה ויצאה לחוץ וחזרה פסולה') - יצאה לחוץ איצטריכא ליה.

בעי רבי אבין: נשפך על הרצפה (מצואר העוף) ואספה מהו? אצרוכיה הוא דלא אצרוכיה רחמנא כלי שרת (וצואר ידיה - הוה במקום כלי שרת), והלכך אוספו וכשר (והלכך אוספו וכשר להזותו למזבח, דהוה ליה כנשפך מן הכלי על הרצפה ואספו דכשר)? או דלמא מיפסל פסל ביה רחמנא כלי שרת (דדוקא מצואר, ולא כתב ביה קבלה משום דבעי להזותו מן העוף עצמו למזבח, וכל שכן דרצפה פוסלתו), והלכך אוספו ופסול?

אמר רבא: תא שמע: 'יכול יהא דם חטאת העוף טעון כיבוס? - תלמוד לומר: 'זאת', ואי סלקא דעתא מיפסל פסיל ביה רחמנא - תיפוק לי (דלא בעי כיבוס בלאו מיעוטא ד'זאת') דהא אפסיל לה באויר כלי (דהא אפסיל ליה דם מבי מטא לאויר הבגד, ואנן - ראוי להזאה בעינן, ואויר כלי ככלי דמי) ! ?
אמר רב הונא בריה דרב יהושע: במדביק כלי בצוארה (דלא היה על אוירו עד שנגע בו; להאי איצטריך 'זאת' למעוטי) .

בעא מיניה לוי מרבי: (בדס בהמה קמירי): ניתז מבגד לבגד מהו? מבגד קמא אידחי ליה לכיבוס (וגרע ליה מנשפך מן כלי על הרצפה ואספו ואחר כך ניתז על הבגד - דהתם, כיון דכשר לזריקה - 'ראוי להזאה' קרינא ביה, אבל על הבגד - דאיזקוקי איזקיק לכיבוס - אדחי מתורת הזאה, ולא קרינא ביה 'ראוי להזאה', ולא בעי כיבוס האי אחרון) ? או דלמא לא?
אמר ליה: זו שאלה (בניחותא יפה שאלת ואשיבך עליה): טעון כיבוס ממה נפשך: אי אוספו וכשר (ואף על גב דאיזקיק לכיבוס - לא בטל מתורת דם' כל זמן שלא כיבסו, והוה ליה כנשפך מן הכלי על הרצפה) - הא כשר (וטעון האחרון כיבוס), ואי אוספו ופסול (ואם תימצי לומר שאם אוספו מן הראשון פסול, כדקא סלקא דעתא, משום דהזקק לכיבוס) - אנא כרבי עקיבא סבירא לי, דאמר (לקמן (דף צג)): היתה לו שעת הכושר (לזריקה) ונפסלה - דמה טעון כיבוס (והאי - הרי מתחילתו בכלי נתקבל, והיתה לו שעת הכושר, ואחר כך נפסל בנפילתו על בגד ראשון) .

(זבחים צג, א)

בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא: ניתז על בגד טמא (ונטמא בנגיעתו בו) - מהו (מי הוי דם פסול כאילו נטמא קודם לכן, ולא בעי כיבוס? או דלמא כיון דבעידנא דנפל עליה אכתי כשר הוה, והוי פסול דם וטעינת כיבוס לבגד באין כאחד, כדמפרש ואזיל לה רב הונא בריה דרב יהושע) ?
אמר רב הונא בריה דרב יהושע: מדקמיבעיא ליה הכי - (מכלל דפשיטא ליה נטמא קודם לכן דלא בעי כיבוס ואף על גב דהיתה לו שעת הכושר): שמע מינה (קסבר) 'היתה לה שעת הכושר ונפסלה - אין דמה טעון כיבוס', (ומיהו היכא דפסול דם וטבילת בגד בְּאֵין כאחד מיבעי ליה הכי): (מי אמרינן) הני מילי (דפסולה אין דמה טעון כיבוס) בזה אחר זה (שנפסל ואחר כך ניתז), אבל כבת אחת - לא [וטעון כיבוס] ? או דלמא לא שני [ואינו טעון כיבוס] ?

אמר ליה [רב חסדא?]: פלוגתא דרבי אלעזר [בן שמוע] ורבנן, אליבא דרבה, וכדקא מתריץ אביי (למילתיה דרבה: דפריש פלוגתייהו דרבי אלעזר ורבנן), דתניא: 'רבי אלעזר אומר: מי חטאת שנטמא - מטהרין (את האדם מטומאת מת כאילו לא נטמא), שהרי נדה (שנטמאה במת) מזין עליה (לפני טבילת נדתה, וטובלת לשתי הטומאות בטבילה אחת: שלא מצינו בתורה שהוזקה לטבול לנדתה תחלה ולקבל הזאה, וטהרה כשתטבול)' (ויש מיכן ראייה למי חטאת שנטמא קודם הזאת, כדמפרש רבה ואזיל): ואמר רבה: רבי אלעזר (רבי אלעזר שמביא ראייה מהזאת נדה, שאינו דומה לזו: דאילו נדה - הזאה וטומאת המים באין כאחד, ואין זו ראייה לנטמא קודם הזייה, אלא) בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה, דאמר: העברת כלי על גבי מקום טמא - כמונח דמי (כל הטומאות מטמאין מי חטאת העוברין על אוירו; הלכך נטמאו המים משעברו על אויר הנדה, והזאה לא הואי עד שנגעו המים בבשרה), דתנן [פרה פ"י מ"ה]: 'היה עומד חוץ לתנור (שהיה התנור סמוך לכותל, וחלון בכותל, ובו לגין; והאדם עומד חוץ לתנור, כלומר: להלן מן התנור: שהתנור מפסיק בינו לבין הכותל) [ושוין בתנור], והושיט ידו לחלון ונטל את הלגין (של מי חטאת; ובמסכת פרה [פ"י מ"ה] תנינן לה, ומעלה היא למי חטאת) והעבירו (כלי של מי חטאת) על פי תנור (על אויר פיו: שכל תנוריהם פיהם למעלה): רבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרין'¹ ובהא פליגי: דרבי עקיבא סבר כמונח דמי, ורבנן סברי לאו כמונח דמי; ואיתיביה אביי: ' (אף על פי שנחלק בלגין של מי חטאת - מודה רבי עקיבא בהזאה שהעבירה על כלי חרס טמא (שהיה מזה על האדם ותנור טמא מפסיקו ועברה ההזאה על פי התנור), על גבי משכב ומושב טמא - שהיא טהורה: שאין לך דבר שמטמא למעלה כלמטה (באוהל כבנגיעה) אלא כזית מן המת ושאר כל המאהילין' [ומאיר אביי - או סתמא דגמרא -

¹ ר"ע כאן כמו בשבת [צז, א]: קלוטה כמו שהונחה דמי; ולי נראה שהעיקר הוא הדין בשבת, שהרי בזמן הוראותיו של רבי עקיבא חרב כבר המקדש, ולא הקריבו קרבנות, אך את השבת שמרו, והיה צריך בענין שבת לקבוע את ההלכות - וסוגיא זו נמשכת מענין שבת.

במאמר מוסגר: [לאיתויי אבן המנוגעת (אלמא בהזאת נדה ליכא למימר לרבי עקיבא 'משבאה למעלה באויר על הנדה נטמאת') !

אלא אמר אביי: דכולי עלמא (אפילו במי חטאת) לאו כמונח דמי, והכא - בהא קמיפלגי: דרבי עקיבא סבר גזרינן שמא ינוח (לענין לגין - הוא דגזר רבי עקיבא גזירה שמא יניחנה בתוך האויר דרך העברתו), ורבנן סברי לא גזרינן, ומודה רבי עקיבא בהזאה כיון דנפק נפק (אבל בהזאה - שאינו מעביר אלא זורקה - מודה הוא דטהור: דכיון דנפק מידו - נפק לגמרי, ואין בידו להכניסה לתנור). ורבי אלעזר (דמייתי ראייה למילתיה מהזאת נדה) ורבנן (דאמרי אינה ראייה) - במאי קמיפלגי?

אמר אביי: בדנין טומאה קדומה (כגון מי חטאת שנטמאו לפני הזאתן) מטומאה שבאותה שעה (כגון הזאת נדה: שטומאת המים והזאה באין כאחד) קמיפלגי: מר (רבי אלעזר) סבר: דנין, ומר סבר (ורבנן סברי): אין דנין (ולגבי ניתז דם חטאת על בגד טמא - דאיבעיא לן לעיל - נמי פלוגתא דרבי אלעזר ורבנן הוא: דלרבי אלעזר אין טעון כיבוס: דטומאה שבשעת נפילה כטומאה שלפני נפילה, ולרבנן לא דמו אהדדי; והאי דקאמרינן 'אליבא דרבה וכדמפרק אביי' ולא אמרינן 'אליבא דאביי' - דהא דרבה ליתיה - משום דאביי תלמידו הוה, ולא נחלק עליו אלא דן לפניו, ותירגם הדבר לפניו, והודה (לו).

רבא אמר: דכולי עלמא אין דנין (ורבי אלעזר - טומאה קדומה מטומאה קדומה יליף:), והכא - בהא קמיפלגי: דרבי אלעזר סבר: הזאה צריכה שיעור, ומצטרפין להזאות (וכי נפלה הזאה קמייאת עלה, אכתי לאו הזאה היא לטהרה, ואף על גב שננטמאת ההזאה הראשונה כשנגעה בה - חזרת ומצטרפת עם השניה להשלים השיעור; אלמא מי חטאת שננטמאו לפני הזאה - מטהרין), ורבנן סברי: הזאה אין צריכה שיעור (ומהזאה קמייאת אסתלקא לה הזאה, וליכא למילף מינה 'טומאה קדומה' דהך דגבי נדה - טומאה שבאותה שעה היא).

חטאת פסולה [אין דמה טעון כיבוס, בין שהיתה לה שעת הכושר ובין שלא היתה לה שעת הכושר]:

תנו רבנן [ספרא צו ב פרשתא ג פרק ו משנה א]: [ויקרא ו,כ: כל אשר יגע בבשרה יקדש ואשר יזה] מדמה [על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדש] - ('מדמה' מיעוטא היא: דמה של זו ולא דמה של אחרת:). מדם כשירה ולא מדם פסולה; רבי עקיבא אומר: היתה לה שעת הכושר ונפסלה - דמה טעון כיבוס, לא היתה לה שעת הכושר ונפסלה - אין דמה טעון כיבוס; ורבי שמעון אומר: אחד זה ואחד זה - אין דמה טעון כיבוס. (רבי עקיבא ורבי שמעון פליגי בהאי 'פסולה' דמיעט קרא, ולפרושי קאתו). מאי טעמא דרבי שמעון?

כתיב 'אותה' (בתריה דקרא דכיבוס ומריקה ושטיפה כתיב [ויקרא ו,כב] כל זכר בכהנים יאכל אתה קדש קדשים הוא), וכתיב 'מדמה': חד להיכא דהיתה לו שעת הכושר; ורבי עקיבא?

'אותה' - פרט לתרומה (ואמריקה ושטיפה קאי, כדאמרינן לקמן בפירקין (דף צו:)).

ורבי שמעון לטעמיה (לקמן במתניתין (דף צה:)), דאמר: קדשים קלים - אין טעונין מריקה ושטיפה, וכל שכן תרומה!

משנה:

ניתז מן הצואר על הבגד - אינו טעון כיבוס (כדמפרש טעמא בגמרא); מן הקרן (של מזבח) ומן היסוד (של שירים) - אינו טעון כיבוס (ובפרק 'בית שמאי' (לעיל לט.) תרגימנא: ד'מן הקרן' = מן הקרן ממש, ו'מן היסוד' = מן הראוי ליסוד: דמשניתן מתן דמה - אין שירים טעונין כיבוס, וטעמא מפרש בגמרא);

נשפך על הרצפה (מצואר בהמה) ואספו - אין טעון כיבוס; אין טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזאה. (ובגמרא פריך: הא תו למה לי.)

גמרא:

תנו רבנן [ספרא צו ב פרשתא ג פרק ו משנה ד]: יכול ניתז מן הצואר על הבגד - יהא טעון כיבוס? תלמוד לומר: אשר יזה [ויקרא ו,כ: כל אשר יגע בבשרה יקדש ו] אשר יזה [מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדש]: לא אמרתי לך אלא בראוי להזאה (שנתקבל בכלי).

תניא אידך: 'יכול ניתז מן הקרן ומן היסוד יהא טעון כיבוס? תלמוד לומר: 'אשר יזה' - פרט לזה שכבר הוזה'.

נשפך על הרצפה [ואספו - אין טעון כיבוס]:

(זבחים צג, ב)

הא תו למה לי (למיתני 'אין טעון כיבוס אלא שנתקבל בכלי? הא תנא ליה 'נשפך על הרצפה')? 'מה טעם' קאמר: מה טעם נשפך על הרצפה ואספו אין טעון כיבוס? - לפי שאין טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזייה. 'ראוי להזאה' -

למעוטי מאי?

למעוטי קיבל פחות מכדי הזייה בכלי זה ופחות מכדי הזייה בכלי זה (וחרז ועירב), דתני: 'רבי חלפתא בר שאול אומר (לגבי מי חטאת): קידש (מי חטאת באפר פרה) פחות מכדי הזייה בכלי זה ופחות מכדי הזייה בכלי זה - לא קידש'; (כדבעי טעמא ואזיל):

איבעיא להו: בדם (גבי חטאת הפנימית קיבל פחות מכדי הזייה כו' וחרז ועירב) מהו (מי הוא קבלה או לא)? הלכתא היא (גבי מי חטאת), ומהלכתא לא גמרינן (מילתא אחרית, דקיימא לן שבת (דף קלב). 'אין דנין מהלכה')? או דלמא התם מאי טעמא? - דכתיב (במדבר יט, יח) [ולקח אזוב] וטבל במים [איש טהור והזה על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות אשר היו שם ועל הנגע בעצם או בחלל או במת או בקבר]* (מדקרינן 'בְּמִים' ולא קרינן 'בְּמִים' משמע בְּמִים הנזכרים למעלה לענין קידוש: שיהא בשעת קידוש שיעור טבילה)? הכי נמי כתיב (ויקרא יד, טו) וטבל [הכהן את אצבעו] בְּדָם [והזה מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרכת הקדש] ('בְּדָם' - שיהא בדם הראשון שיעור טבילה מתחילתו)? * [סיפרי פרשת חקת: וטבל במים - שיהא במים כדי טבילה]

תא שמע: דאמר רבי זריקא אמר רבי אלעזר: אף בדם לא קידש. אמר רבא: תניא: 'וטבל' - ולא מספג (מקנח בשולי הכלי או בדופנותיו); 'בְּדָם' - עד שיהא בדם שיעור טבילה מעיקרו (כדפרישית: בְּדָם הראשון משמע); ' (והזה) מן הדם' - מן הדם שבענין [מזכיר את ספרא אחרי מות פרשה ג פרק ד משנה יב] (מדם האמור בענין טבילה, שהזה ממנה ראשונה - יזה את כולן: שצריך לחזור ולטבול בו אצבעו: על כל הזייה - טבילה, ולמעוטי שירים שבאצבע: דהאי 'מן הדם' - קרא יתירא הוא, דלא צריך למיכתב אלא 'והזה שבע פעמים') ' ואיצטריך למיכתב 'בְּדָם': דאי כתב רחמנא 'וטבל' - הוה אמינא: אף על פי דליכא שיעור טבילה מעיקרו (הואיל ואיכא שיעור בשעת טבילה) - כתב [רחמנא] 'בְּדָם' (להכי איצטריך למיכתב 'בְּדָם' דמשמע בדם שהזכיר לענין קבלה); ואי כתב רחמנא 'בְּדָם', הוה אמינא: אפילו מספג - כתב רחמנא 'וטבל'. 'מן הדם שבענין' - למעוטי מאי? אמר רבא: למעוטי שירים שבאצבע. מסייע לרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: שירים שבאצבע פסולין.

אמר ליה רבין בר רב אדא לרבא: אמר תלמידך: 'אמר רב עמרם: תנינא (תיובתא לרבי אלעזר): היה מזה (בחטאות הפנימיות), וניתזה הזאה מידו (על הבגד): עד שלא הזה - טעון כיבוס, משהזה - אין טעון כיבוס' מאי? לאו הכי קאמר: 'עד שלא גמר מלהזות (עד שלא גמר כל ההזאות) - טעון כיבוס (ואפילו ניתז בין ההזאה להזאה משירים שבאצבע; אלמא שירים שבאצבע כשרין, דאי פסולין - אמאי טעון כיבוס?), משגמר להזות - אין טעון כיבוס!' לא, הכי קאמר: ' (משטבל) עד שלא יצתה הזאה מידו - טעון כיבוס, משיצתה הזאה מידו (לאחר טבילה, דהוי להו שירים באצבע) - אין טעון כיבוס'. איתיביה אביי: (במסכת פרה (פ"ג מ"ט) תנן לה:) גמד מלהזות (שבע הזאות שמזה בהר המשחה כנגד פתחו של היכל כדכתיב אל נכח פני אהל מועד [במדבר יט, יד]) - מקנח ידו בגופה של פרה'; 'גמר' - אין, לא גמר - לא! אמר ליה: גמר - מקנח ידו בגופה של פרה (שאף דמה טעון שריפה, כדכתיב 'את עורה ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרוף' [במדבר יט, ה]), לא גמר - מקנח אצבעו; בשלמא גמר מקנח ידו בגופה של פרה, שנאמר (במדבר יט, ה) ושרף את הפרה לעינינו [את ערה ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרף], אלא אצבעו - במאי מקנח (בין הזאה להזאה? בגופה של פרה לא מצית אמרת: שילכלך אצבעו בגוף הפרה, וידבקו בו נימין)?

אמר אביי: בשפת מזרק, כדכתיב (עזרא א') **כפורי זהב** [שלשים כפורי כסף משנים ארבע מאות ועשרה כלים אחרים אלף] (גבי כלי שרת כתיב, בספר עזרא; והן מזרקין, ועל שם שמקנח בו אצבעו - קרי להן 'כפורי', לשון 'וכפר ידיה' דנירון קיסר (גיטין דף נו.)).

משנה:

ניתן על העור עד שלא הופשט - אינו טעון כיבוס (טעמא מפרש בגמרא: דבעינן 'ראוי לקבל טומאה': בלא חסרון מלאכה); משהופשט טעון כיבוס - דברי רבי יהודה; רבי אלעזר אומר: אף משהופשט (כל זמן שלא נתקן להיות כלי).
אינו טעון כיבוס (דבעינן 'דבר המקבל טומאה': שאין מחוסר אפילו מחשבה) אלא מקום הדם (ולא כל הבגד), ודבר שהוא ראוי לקבל טומאה (ואף על פי שמחוסר מחשבה - ובלבד שלא יהא מחוסר מלאכה, וסתמא כרבי יהודה), וראוי לכיבוס (בגמרא מפרש למעוטי מאי); אחד הבגד ואחד השק ואחד העור - טעונין כיבוס, והכיבוס במקום קדוש (בעזרה);
ושבירת כלי חרס (שבשל בה חטאת) במקום קדוש (ובגמרא יליף לה), ומריקה ושטיפה בכלי נחושת במקום קדוש: זה (אכיבוט קאי) חומר בחטאת מקדשי קדשים.

גמרא:

נהני מילי?

דתנו רבנן [ספרא פרשת צו, פרשתא ג פרק ו משנה ו]: (ויקרא ו,כ) [כל אשר יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדש] 'בגד' - אין לי אלא בגד (סתם בגדים שבתורה צמר ופשתים); מניין לרבות עור משהופשט?
תלמוד לומר: אשר יזה עליה תכבס;
יכול שאני מרבה עור עד שלא הופשט?
תלמוד לומר 'בגד': מה בגד הראוי לקבל טומאה (דאין לך בגד קטן ששמו בגד שאינו ראוי לקבל טומאה אם חישב עליו לכלי כמות שהוא), אף כל הראוי לקבל טומאה (ועור משהופשט - ראוי לקבל טומאה אם חישב עליו לעבדה כמו שהיא, אבל כל זמן שלא הופשט - אינו ראוי לכלי) - דברי רבי יהודה; רבי אלעזר אומר: 'בגד' - אין לי אלא בגד, מניין לרבות שק (מנוצה של עדים)

(זבחים צד, א)

וכל מיני בגדים (השירים, והכלך, וסריקין)? תלמוד לומר 'אשר יזה' עליה תכבס;
(גרסינן ברבי אלעזר): יכול שאני מרבה עור משהופשט (מיד, בלא שום תיקון)?
תלמוד לומר 'בגד': מה בגד דבר המקבל טומאה - אף כל דבר המקבל טומאה (דרבי אלעזר גמר 'בגד' דהכא מ'בגד' האמור בשרצים (ויקרא יא,לב) שהוא מקבל טומאה ואינה מחוסר מחשבה).
מאי בינייהו (במאי פליגי? היכן מצינו בגד הראוי לקבל טומאה ואינה מקבלה, ויליף רבי יהודה מיניה)?

אמר אביי: מטלית פחותה משלש איכא בינייהו: מאן דאמר 'ראוי' - הא נמי ראוי, דאי בעי חשיב עליה (לתקן חלוקו); מאן דאמר 'דבר המקבל טומאה' - הא מיהא לאו בת קבולי טומאה היא.
אמר רבא: (בגד גדול - נמי משכחת לה דראוי לקבל ואינו מקבל, כגון:) בגד שחישב עליה לצורה (לציירו במעשה רוקם: דכל כמה דלא ציירה או מבטל למחשבתו - לאו כלי הוא) איכא בינייהו: מאן דאמר 'ראוי' - הא נמי ראוי: דאי בעי מבטיל ליה למחשבתיה (הא דקיימא לן 'מחשבה אינה מוציאה מידי מחשבה' - לענין הוציאו מתורת טומאה תנן לה (כלים פרק כה משנה ט): דמשירדו לטומאתן במחשבה - אין מחשבה חוזרת ומוציאתן; אבל להורידן לטומאה - קיימא לן (שם) 'כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה'); מאן דאמר 'דבר המקבל טומאה' - השתא מיהא לאו בת קבולי טומאה היא.

רבא אמר: עוצבא דחשיב עליה לקצעה איכא בינייהו ('עוצבא' = שטיח לאכול עליו או לשכב עליו, ורובן מן העור, ויש שעושים מן הבגד; וקיימא לן שאם חישב עליו לעוצבא - אין צריך וקיצוע [רידוניי"ר בלע"ז] ליפותו: דבלאו קיצוע חי לעוצבא; בבבא קמא מייתי לה בפרק 'מרובה' (דף סו:); אבל היכא דחשיב עליה לקצעה - אינה מקבלת טומאה עד שיקצענה, כדאמרינן לקמן, או יבטל מחשבתו; הילכך: בגד שעומד לעוצבא וחישב עליה לקצעה - הרי 'ראוי לקבל טומאה', דאי בעי מבטל למחשבתיה; ואינו מקבל עדיין; ובהא פליגי: לרבי יהודה כל בגד במשמע, ויש בגד שאינו מקבל טומאה אלא ראוי לטומאה; ורבי אלעזר - כבגד האמור בשרצים בעינן): מאן דאמר 'ראוי' - הא נמי ראוי; מאן דאמר 'דבר

המקבל טומאה' - הא לאו מקבלה טומאה עד דמקצע לה, והתניא (בניחותא): רבי שמעון בן מנסיא אומר: עוצבא שחשב עליה לקצעה טהורה עד שיקציענה (או יבטל מחשבתו, דקיימא לן (שם) 'כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה').

אין טעון כיבוס [אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזאה]:
מנא הני מילי?

דתנו רבנן: יכול נתז על מקצת בגד יהא כל הבגד טעון כיבוס?
תלמוד לומר: (ויקרא ו,כ) [כל אשר יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על הבגד] אשר יזה [עליה] תכבס במקום קדש; לא אמרתי לך אלא מקום דם בלבד.

דבר שהוא ראוי לקבל טומאה [וראוי לכיבוס]:
סתמא כרבי יהודה.

'ראוי לכיבוס' - למעוטי כלי דבר גרידה הוא (דאין מכבסים אותו, אלא גורדו).

אחד הבגד ואחד השק [ואחד העור - טעונין כיבוס, והכיבוס במקום קדוש]:
למימרא דעור בר כיבוס הוא? ורמינהו (במסכת שבת [פ"א מ"ב] תנן לה): 'היתה עליו לשלשת' (היתה על הכר של בגד גיעול של רוק או של צואה) - מקנחה בסמרטוט (בשבת, ואינו נותן עליה מים לכלותה ולהעבירה, מפני שהוא מכבס, וכיבוס אב מלאכה הוא: היינו 'מלבן' ואם היתה לשלשת זו על כך של עור נותן עליה מים עד שתכלה); (ואם) היתה (לשלשת זו על כר) של עור - נותן עליה מים עד שתכלה (בשטיפת מים, ומיהו שפשופי בידים - לא) ' (ומדקתני 'נותן עליה מים' - שמע מינה: אין כיבוס בעור) !?

אמר אביי: לא קשיא: הא רבנן הא אחרים, דתניא (גבי דם חטאת קאי):
'הבגד והשק מכבסו; הכלי והעור מגרדו; אחרים אומרים: הבגד והשק והעור מכבסו, והכלי מגרדו'.

כמאן אזלא הא דאמר רב חייא בר אשי: זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דרב, ושכשיכי ליה מסאניה במיא (בשבת)?
כמאן? כרבנן!

אמר רבא: ומי איכא למאן דאמר 'עור - לאו בר כיבוס הוא'?
והכתיב (ויקרא יג,נח) והבגד או השתי או הערב או כל כלי העור אשר תכבס [וסר מהם הנגע וכבס שנית וטהר] !?

אלא אמר רבא: קרא (גבי נגעים, דכתיב כיבוס בעור) ומתניתין (דהכא, דקתני 'העור טעון כיבוס') - ברכין (ודברי הכל); כי פליגי (אחרים ורבנן) - בקשין.
והאמר רב חייא: זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דרב, ושכשיכי ליה מסאניה במיא, בקשין, וכרבנן!

הדר אמר רבא: לאו מילתא היא דאמרי: ניקו נימא ליה לקרא דכי כתיבן - ברכין כתיבן (לאוקומי קרא ברכין, דהא קרא - סתמא כתיב, לא שנא רך ולא שנא קשה!)? מי לא עסקינן (קרא אפילו) בכלי אכסלגיא (אכסלגיא = עור שלוק וקשה) הבאים ממדינת הים (דקשין הן), וקאמר רחמנא ניבעי כיבוס!?
אלא אמר רבא: צרעת - כיון דמגופיה קא פרחא - מחלחלא ליה ומשוי לה רך (הלכך: קרא דצרעת - אפילו בקשין, ומתניתן - ברכין, ופולוגתא - בקשין).
אמר רבא: אי קשיא לי - הא קשיא לי:

(זבחים צד, ב)

כרים וכסתות, דרכין נינהו (דאין עושין אותן אלא מעור רך: שיהא נוח ליטוב עליו), ותנן [שבת פ"א מ"ב]: 'היתה של עור - נותן עליה מים עד שתכלה'!
אלא אמר רבא: כל כיבוס דלית ליה כיסכוס (כסכוס: משפשף צדו זה על צדו זה, כדרך המכבס בגדים: אווח הבגד בשתי ידיו ומשפשף) - לא שמיה כיבוס (הילכך נותן עליו מים עד שתכלה - שרי בעור, ואפילו רך; ולקמן פריך: אי הכי - בגד נמי: כיבוס לא הוי אלא על ידי כסכוס).
והא דאמר רב חייא בר אשי: 'זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דרב ושכשיכי ליה מסאניה במיא'!?
שכשוך - אין, אבל כבוס - לא: אי ברכין וכדברי הכל, אי בקשין וכאחרים.

אי הכי - בגד נמי (יתן עליו מים, ואמאי תנא 'מקנחה בסמרטוט') !?

בגד - שרייתו זהו כיבוסו.
 רבא לטעמיה, דאמר רבא: זרק סודר למים - חייב; זרק פשתן למים - חייב (כדמפרש ואזיל);
 בשלמא סודר עביד כיבוס, אלא זרק פשתן - מאי טעמא? וכי תימא משום דמקדח (צומח במים, והוא לה' זריעה), אי הכי חיטי ושערי נמי!
 הנך אית להו רירי (זרע פשתן במים - נפקא רירא מיניה, ומדבקי אהדדי).
 אי הכי (אי משום דמדבקי בריריהו מחייבין להו) - שלחים נמי (עורות שאינן עבדין ונתנן במים - רירא קנפקא מיניהו)!?
 (ומשני:) התם (גבי זרע פשתן) - קעביד לישא (כי מדבקת ברירא דנפקי מיניהו - הוי תולדות לישא, אבל שלחים - לא שייכא בדיבוקא דידהו ענין לישא).

דרש רבא: מותר לכבס מנעל בשבת.
 אמר ליה רב פפא לרבא (לאחר שישב לו המתורגמן): והאמר רבי חייא בר אשי: זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דרב ושכשיכי ליה מסאני במיא?!
 שכשוך - אין, אבל כיבוס - לא.
 הדר אוקי רבא אמורא עליה (באותה שעה חזר ואמר למתורגמן "עמוד והשמע לרבים שאני חוזר בי ממה שדרשתי"), ודרש: דברים שאמרתי לפניכם - טעות הם בידי, ברם כך אמרו: 'שכשוך מותר, כיבוס אסור'.

הכיבוס במקום קדוש [ושבירת כלי חרס במקום קדוש, ומריקה ושטיפה בכלי נחושת במקום קדוש: זה חומר בחטאת מקדשי קדשים]:
 מנא הני מילי?
 דתנו רבנן: (ויקרא ו,ב) [כל אשר יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה] **תכבס במקום קדוש**;

שבירת כלי חרס מניין?
תלמוד לומר: (בתור כיבוס כתיב:) (ויקרא ו,כא) **וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר** [ואם בכלי נחושת בשלה ומרק ושטף במים]
מריקה ושטיפה בכלי נחשת מניין?
תלמוד לומר: 'ואם בכלי נחשת בושלה ומורק ושוטף במים'.

[הכיבוס במקום קדוש ושבירת כלי חרס במקום קדוש, ומריקה ושטיפה בכלי נחושת במקום קדוש -] זה חומר בחטאת [מקדשי קדשים]:
 ותו ליכא? והאיכא (אכתי חומר בחטאת): (שהרי ישהן) שנכנס דמה לפניו (מה שאין בשאר קדשים)!
 (ומשני:) בחטאות החיצונות (קאמרין).
 (ופרכין:) בחטאות החיצונות נמי איכא: (שם נכנס דמה לפניו - פסולה) (כדכתיב: (ויקרא ו,כג) וכל חטאת אשר יובא [מדמה אל אהל מועד] לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף)!
 כרבי עקיבא (סבירא ליה לתנא דידן), דאמר (ב'כל הזבחים שנתערבו' (לעיל דף פא:)): כל דמים שנכנסו להיכל לכפר - פסולה.
 שכן מכפרין על חייבי כריתות?
 בחטאת דשמיעת הקול.
 שכן טעונה ארבע מתנות (מפוסקות, ושאר קדשים - שתי מתנות שהן ארבע, ואין בהן אלא פיסוק שתי מתנות)?
 כרבי ישמעאל, דאמר (ב'איזהו מקומן' (לעיל דף נג:)) **כל דמים טעונין** (פיסוק) ארבע מתנות (לשתי קרנות).
 (ופרכין:) לרבי ישמעאל איכא נמי חומר בחטאת: על ארבע קרנות (שהוא טעון ארבע קרנות)?
 וליטעמין - (טובא איכא): האיכא קרן (שהרי חטאת טעונה קרן), ודם (ושאר דמים ניתנין למטה מן החוט); האיכא אצבע (שטעונה אצבע, ושאר דמים נזרקין מן הכלי מרחוק למזבח), האיכא חודה (וטעונה חודה של קרן, מה שאין כן בשאר דמים)!? - אלא חד מתרי תלתא חומרי נקט.

משנה:

בגד (שניתן עליו דם חטאת ו) שיצא חוץ לקלעים - נכנס (לעזרה) ומכבסו במקום קדוש;
נטמא חוץ לקלעים (לאחר שיצא ואי אפשר להכניס טומאה לעזרה) - קורעו (וטהור מטומאה ומותר להכניסו) - נכנס ומכבסו במקום קדוש.
כלי חרס שיצא חוץ לקלעים - נכנס ושוברו במקום קדוש;
נטמא חוץ לקלעים - נוקבו (לטהרו מטומאתו) ונכנס ושוברו במקום קדוש.
כלי נחשת שיצא חוץ לקלעים - נכנס ומורקו ושוטפו במקום קדוש;
נטמא חוץ לקלעים - פוחדו (דכלי מתכות אינו טהור בנקב כל דהו, אלא בנקב גדול), ונכנס, ומורקו ושוטפו במקום קדוש.

גמרא:
מתקיף לה רבינא: קורעו? 'בגד' אמר רחמנא (שיהא שם בגד עליו בשעת כיבוסו), ולא 'בגד' הוא!?
דמשייר ביה כדי מעפורת (שלא יבדיל את הקרע על פני כולו לחלוק את הבגד לשנים, אלא משייר בו כדי רוחב סודר, דמטומאתו טהור הואיל ונקרע רובו, וכיון ששייר בו כדי מעפורת - ראוי לחברו, ושמו עליו, ו'בגד' קרינן ביה).
איני! והאמר רב הונא (בפרק 'העור והרוטב' (חולין דף קכג:)): לא שנא (דטלית טמאה שהתחיל בה לקורעו - כיון שנקרע רובה טהורה) אלא שלא שייר בה (באותה מיעוט) כדי מעפורת, אבל שייר בה כדי מעפורת - חבור הוי (ועדיין הוא בטומאתו)!?

(זבחים צה, א)
(גזירה) מדרבנן הוא (דילמא לא אתיא למיקרע רובה; אבל מדאורייתא - טהורה, ומותר להכניסה משום מצות כיבוס).

כלי חרס שיצא [חוץ לקלעים - נכנס ושוברו במקום קדוש; נטמא חוץ לקלעים - נוקבו ונכנס ושוברו במקום קדוש]:
'כלי' אמר רחמנא, (ויקרא ו, כא) וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר ואם בכלי נחשת בשלה ומרק ושטף במים, ולא כלי הוא!?
שניקב בשורש קטן.

(נראה בעיני שחסר מן הספרים, דגבי כלי חרס לא שייך לשנויי 'דמרצף ליה מרצף', והאי שינויא - גבי כלי נחשת הוא, והכי פריך: פוחדו? 'כלי' אמר רחמנא, והאי - לאו כלי הוא בשעת מריקה ושטיפה - [על פי ההערה זו של רש"י - תוקנה הגורסה כבר בגירסה לפנינו, שבה נוספו המילים 'כלי נחושת פוחדו']:]

כלי נחשת [שיצא חוץ לקלעים - נכנס ומורקו ושוטפו במקום קדוש; נטמא חוץ לקלעים - פוחדו] [ונכנס, ומורקו ושוטפו במקום קדוש]:
והא לאו 'כלי' הוא (פוחדו? 'כלי' אמר רחמנא, והאי - לאו כלי הוא בשעת מריקה ושטיפה)?
(ומשני): דרציף מרציף (אחר שפוחדו - מכין עליו בקורנס ומחברו, וחזר שם 'כלי' עליו; וגבי כלי חרס איכא למימר ד'ניקבו' דמתניתין - במוציא משקה ליטהר, ועדיין 'כלי' הוא לקבל זיתים [במסכת שבת בפרק 'המצניע' (דף צה:)]).

אמר ריש לקיש: מעיל שניטמא (של בגדי כהונה שניתן עליו דם חטאת ויצא חוץ לקלעים ונטמא) - מכניסו (מכניס מקום הדם לפניו) בפחות משלש על שלש (שאינו מכניס שיעור בגד טמא לעזרה, לפי שאי אפשר לקורעו ולהכניסו) ומכבסו, משום שנאמר: (שמות כח, לב) [והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה ארג כפי תחרא יהיה לו] לא יקרע.
מותיב רב אדא בר אהבה: 'העבין (בגד עב) והרכים (פלטרא שאינו ארוג) - אין בהן משום שלש על שלש' (דלאו ללבישה חזו, ולא לתקן בהן חלוק אלא לישב עליו, וצריך שלשה על שלשה; ומעיל - עב הוא, כדקיימא לן בסדר יומא (דף עא:): 'חוטן כפול שנים עשר' - ואפילו שלש על שלש יכניס) !?

אגב אביהן (כשהוא מחובר בבגד) - חשיבי (חשוב שלש על שלש דידיה).
והא בעי (דם חטאת) שבעת סממנין (השנויין במסכת נדה (דף טא:)) לענין כתמים: רוק תפל, ונמי רגלים, ונתר, ובורית, ואהל, וקמוניא, ואשלג; והיכי מעיילינן מי רגלים לעזרה ואמתני' קפריך), דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: דם חטאת ומראות נגעים (שהזיק הכתוב נגעי בגדים

לכיבוט, דכתיב: וכבסו את אשר בו הנגע [ויקרא יג,נד] - צריכין שבעת סממנין, ותניא (ב'פיטוס הקטרת' [כריתות ו.]) 'אלא שאין מכניסין מי רגלים למקדש',

(זבחים צה, ב)

וכי תימא דמבלע להו בהדי שבעה סממנין ומעבר להו לכולהו כחד - והתנן [נדה פ"ט מ"ז]: 'העבירן שלא כסדרן' (כסדר שהן שנויין במשנה: זה אחר זה - כך סדר העברתן), או שהעביר שבעתן כאחד - לא עשה ולא כלום! וכי תימא דמיבלע להו בהדי חד מסממנין - והא 'צריך לכסכס שלש פעמים בכל אחד ואחד' תנן (צריך לשפשף הכתם שלשה פעמים בכל אחד; והכי אמרינן בנדה [נשס])! אלא דמבלע להו [גם מי הרגלים] ברוק תפל, דאמר ריש לקיש: רוק תפל - צריך שיהא עם כל אחד ואחד [ובתערובת נכנסים אפילו מי רגלים למקדש].

משנה:

אחד שבישל בו, ואחד שעירה לתוכה רותח, אחד קדשי הקדשים ואחד קדשים קלים - טעונין מריקה ושטיפה. רבי שמעון אומר: קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה (ובגמרא מפרש טעמא; ואם תאמר 'הרי הבלוע נעשה נותר, ופולטו בהיתר לאחר זמן' - מודי רבי שמעון דבעי הגעלה ברותחין, ומתורת מריקה ושטיפה - הוא דממעית ליה, כדמתרצינן בגמרא גבי תרומה: לא נצרכה לכדאמר מר במים, ולא ביין: במים ולא במזוג - הא אפילו ביין ואפילו במזוג).

גמרא:

תנו רבנן (הכי גרסינן בתורת כהנים [נספרא צו פרשתא ג פרק ז משנה א]): (ויקרא ו,כא) [וכלי חרש] אשר תבושל בו [ישבר ואם בכלי נחשת בשלה ומרק ושטף במים]: אין לי אלא שבישל בו, עירה לתוכו רותח מניין? תלמוד לומר: ~~ואשר תבושל בו ישבר~~ (גרסת רש"י: 'אשר ... בו ישבר') מדסמיך ישבר אצל בו, ולא כתב 'אם בכלי חדס תבושל ישבר' - למידרש: אם נבלע בו מכל מקום - ישבר).

בעי רמי בר חמא: תלאו (לשפוד של חטאת לצלותו) באויר תנור (ונתבשל בו, אבל לא נבלע בו כלום) - מהו (מי הוי התנור טעון שבירה או לא)? אבישול ובילוע הוא דקפיד רחמנא? או דילמא אבישול בלא בילוע?

אמר רבא: תא שמע [ממשנתן]: 'אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח' (אלמא אחדא קפיד: דהא עירה לתוכו - בלוע איכא, בישול ליכא)! בלוע בלא בישול לא קמיבעיא לן (דכיון דהוי נותר, והתורה העידה על כלי חדס שאינו יוצא מידי דופנו לעולם, ובעי שבירה), כי קמיבעיא לן בישול בלא בילוע - מאי? תא שמע: דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: 'תנור של מקדש - של מתכת היה' (קסלקא דעתא מפני שצולין בו שפודי חטאת: שלא יטעון שבירה), ואי סלקא דעתא בישול בלא בלוע לא קפיד - נייעביד של חדס! כיון דאיכא שירי מנחות דאפיייתן בתנור ואיכא בישול ובילוע (בישול ובלוע משמן המנחה) - עבדינן של מתכת.

ההוא תנורא דאטחו בה טיחיא (מין טיגון הוא שעושין מלחם, וטשין התנור באליה ואופין את הלחם אחר שטחוהו; ובמסכת שבת (דף קיט.) נמי אמרינן 'תלתא סאוי טחיי') - אסרה רבה בר אהיליי למיכלה לריפתא לעולם (ואפילו הסיקוהו ואפו בו דקסבר אינו יוצא מידי דופנו), ואפילו במילחא, דילמא אתי למיכלה בכותחא.

מיתיבי: 'אין לשין את העיסה בקלב, ואם לש - כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה' (שלא יאכל הפת עם הבשר); כיוצא בו: אין טשין את התנור באליה, ואם טש - כל הפת כולה אסורה, עד שיסיק את התנור - תיובתא דרבה בר אהיליי? תיובתא.

אמר ליה רבינא לרב אשי: וכי מאחר דאיתותב רבה בר אהיליי, אמאי אמר רב 'קדירות בפסח ישברו' (הא אית להו תקנתא בהיסק)?

אמר ליה: רב מוקי לה ההיא (דקתני 'עד שיוסק התנור') בשל מתכת;
ואי בעית אימא: בתנור של חרס; זה - הסיקו מבפנים, וזה - הסיקו מבחוץ.

ונעביד הסקה מבפנים?

חייס עליהו, דמתברי.

הילכך: האי כוביא (רעפים חלולים, כמין שפיתת קדירה; ופעמים שטחין אותו שמן, ואופין בו לחם הקרוי 'טיחיא'), הסיקו מבחוץ הוא ואסיר?

(זבחים צו, א)

אלא קדירות של מקדש - אמאי ישברו (הואיל ואית להו תקנתא בליבו? הא אוקימנא דטעמא משום בלוע היא, ולא אבישול קפיד קרא, דנימא 'גזירת הכתוב היא'; ונהי דבמשכן כתיב 'שבר' - לפי שלא היו קבועין להיות להם כבשונות לצרף כלי חרס, אבל במקדש -) ? נהדרינהו לכבשונות (שהיוצא צורפן בהם ויתלבנו)?

אמר רבי זירא: לפי שאין עושין כבשונות בירושלים (משום קוטר, כדאמרינן בבבא קמא (דף 99:)).

אמר אביי: וכי עושין אשפתות (משברי כלי חרס) בעזרה?

אישתמיטתיה הא דתני שמעיה בקלנבו (שם מקום שנקרא על שם עבודת כוכבים, כדכתיב (ישעיה מו, א) קרסנבו) 'שברי כלי חרס נבלעין במקומן'.

אלא הא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: 'תנור של מקדש - של מתכת הוה' - נעביד דחרס, דהסיקו מבפנים הוא?
דכיון דאיכא שתי הלחם ולחם הפנים, דאפייתן בתנור וקדושתן בתנור (שאינן נעשין בכלי שרת, לפי שאין טעונין שמן, כדאמרינן בפרק 'שתי הלחם' (מנחות צה:) 'לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים': דתנור מקדש להו) - הוה ליה 'כלי שרת', וכלי שרת דחרס לא עבדינן;

(זבחים צו, ב)

ואפילו רבי יוסי יהודה (במסכת סוכה בפרק 'החליל' (דף 91:)) לא קאמר אלא דעץ, אבל דחרס - לא (כדאמרינן התם 'מאי מיעט? - מיעט חרס').

רב יצחק בר יהודה הוה רגיל קמיה דרמי בר חמא; שבקיה ואזיל לרב ששת; יומא חד - פגע ביה (רמי בר חמא ברב יצחק), אמר ליה: אלקפטא נקטן ריחא אתי לה ליד משום דאזלת לך לקמיה דרב ששת הוית לך כי רב ששת (משל הוא על גסי הרוח: משתדלין לעמוד במקום גדולים, ואמר הדוכס: אחזני בידי וריח המלוכה נקלט לתוך ידי; 'אלקפטא' = דוכס במסכת שבועות (דף 101:))

אמר ליה: לאו (לא לגאון נתכוונתי)! משום הכי: מר, כי בעינא מילתא - פשיט לי מסברא; כי משכחנא מתניתא (דלא אמרה הכי) - פרכא לה (למילתיה דמר: דשמענא דאמורא במקום מתניתא - ליתא)! רב ששת, כי בעינא מילתא מיניה - פשיט לי ממתניתא (שמענא סדורות בפיו, כדאמרינן בעירובין (דף 101:)) רב חסדא מרחשן שיפוטתיה ממתניתיה דרב ששת; דכי נמי משכחת מתניתא ופרכא - מתניתא ומתניתא היא!

אמר ליה: בעי מיני מילתא דאיפשיט לך כי מתניתא (מסברא איפשוט לך, וכי תדוק במתניתא - תשכח כוותאי)!

בעא מיניה: בישל במקצת כלי - טעון מריקה ושטיפה או אין טעון? אמר ליה: אינו טעון, מידי דהוה אהזאה (דס חטאת שניתז על הבגד, דתנן במתניתין 'אין טעון כיבוס אלא מקום הדם').

והא לא תנא הכי (הא לא אשכחן מתניתא דקאי כוותך, ואת אמרת דתפשוט כי מתניתא)!!

אמר ליה: מסתברא כבגד (דמתניתין היא): מה בגד אינו טעון כיבוס אלא מקום הדם - אף כלי אינו טעון מריקה ושטיפה אלא במקום בישול.

אמר ליה: מי דמי? דם לא מפעפע (מתפשט בכל הכלי), בישול מפעפע! ועוד - תניא: 'חומר כהזאה (בדם חטאת שניתז על הבגד) ממריקה ושטיפה, וחומר

כמריקה ושטיפה מכהזאה; חומר כהזאה: שהזאה ישנה כחטאות

החיצונות וכחטאות הפנימיות וישנה לפני זריקה, מה שאין כן

כמריקה ושטיפה (מריקה ושטיפה אינה בפנימיות ואינה לפני זריקה: שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלות,

דסמיך ליה (ויקרא ו,כב) 'כל זכר בכהנים יאכל אותה'; חומר במריקה ושטיפה: שהמריקה ושטיפה נוהגת בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים; בישל במקצת הכלי - טעון מריקה ושטיפה כל הכלי, מה שאין כן בהזאה' אמר ליה: אי תניא - תניא. וטעמא מאי?

אמר קרא (ויקרא ו,כא) [וכלי חרש אשר תבשל בו ישבר] ואם בכלי נחשת בושלה [ומרק ושטף במים] - ואפילו במקצת כלי.

אחד קדשי קדשים [ואחד קדשים קלים - טעונין מריקה ושטיפה; רבי שמעון אומר: קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה]: תנו רבנן: [ויקרא ו,יח: דבר אל אהרן ואל בניו לאמר זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת לפני ה' קדש קדשים הוא] 'החטאת' - אין לי אלא חטאת, כל הקדשים מניין? תלמוד לומר: 'קדש קדשים היא' (הכי גרסינן בתורת כהנים: כל הקדשים מניין? תלמוד לומר: קדש קדשים היא, וסמיך ליה כל זכר בכהנים יאכל אותה - אין לשון זו במדויק בספרא שבידנו) (ולקמן מפרש דקדש קדשים לאו דוקא: מדאיצטריך 'אותה' למעוטי תרומה; דאי קדש קדשים דוקא - 'אותה' למעוטי מאי אתא? לאו לקדשים קלים איצטריך, וכל שכן לתרומה?); יכול שאני מרבה את התרומה?

תלמוד לומר: 'אותה' (ויקרא ו,כב: כל זכר בכהנים יאכל אותה [קדש קדשים הוא] - בתר מריקה ושטיפה כתיב) - פרט לתרומה [שמותרת גם לנשי הכהנים, בנותיהם ועבדיהם], דברי רבי יהודה.

רבי שמעון אומר: קדשי קדשים טעונין מריקה ושטיפה, קדשים קלים אינן טעונין מריקה ושטיפה, דכתיב 'קדש קדשים': קדשי קדשים - אין, קדשים קלים - לא!

מאי טעמא דרבי יהודה?

מדאיצטריך 'אותה' למעוטי תרומה - מכלל דקדשים קלים טעונין מריקה ושטיפה;

ורבי שמעון אמר לך: 'אותה' - כדאמרינן ('אותה' כשרה, ולא פסולה; דאפקיה רבי שמעון לעיל (דף צג.) חטאת שהיתה לה שעת הכושר ונפסלה).

ותרומה לא בעיא שטיפה ומריקה? והתניא [תוספתא תרומות פ"ח מ"ב]: 'קדשה שבישל בה בשר - לא יבשל בה חלב, ואם בישל - בנותן טעם; תרומה - לא יבשל בה חולין, ואם בישל - בנותן טעם' (נאסרין החולין לזרים) ' (אלמא בעי הגעלה לפלוט איסור הנבלע בכלי, שלא יאסר)!

אמר אביי: (מודינן דהגעלה בעי, ו) לא צריכא (האי דאימעיט מתורת מריקה ושטיפה) אלא לדאמר מר (הא דאמרינן בקדשים): 'בישל במקצת - כלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי' (גזירת הכתוב היא בדת מריקה ושטיפה), הא תרומה לא צריך אלא מקום בישול.

רבא אמר: לא צריכא אלא לדאמר מר (בתורת כהנים [נספדא צו פרשתא ג פרק ז משנה ג]) : ' (ומורק ושוטף במים) במים - ולא כיון, במים - ולא במזוג (מים ויין כאחד: שני חלקי מים ואחד יין) ' - הא (תרומה) - אפילו כיון ואפילו במזוג (דלא קפדינן אלא אהגעלת איסור הנבלע בו).

רבה בר עולא אמר: (הכי גרסינן): לא צריכא אלא לדאמר מר (לקמן (דף צד.)) : 'מריקה ושטיפה בצונן' - הא אפילו בחמין. הניחא למאן דאמר 'מריקה ושטיפה בצונן' (בר מהגעלת חמין; הא דתרומה - דאימעיט מתורת מריקה ושטיפה - סגי לה בהגעלת חמין לחודייהו), אלא למאן דאמר 'מריקה - בחמין (והיא 'הגעלה' שלהן), ושטיפה - בצונן' - מאי איכא למימר (מהשתא ממאי אימעיט תרומה)? (ומשני:) שטיפה יתירתא (שטיפה יתירתא בצונן איכא בקדשים, בתר מריקה - דהוא הגעלת חמין; ותרומה לא בעי שטיפת צונן).

משנה :

רבי טרפון אומר: בישל מתחילת הרגל - יבשל בו כל הרגל (בלא מריקה ושטיפה, ולבסוף הרגל ימרוק וישטוף; וטעמא מפרש בגמרא) ;
וחכמים אומרים: עד זמן אכילה (מפרש בגמרא מאי קאמר) .
מריקה ושטיפה: מריקה - כמריקת הכוס (מבפנים, ככוס של ברכה, כדאמרינן בברכות (דף נא.) שטעון הדחה בפנים), ושטיפה כשטיפת הכוס (ושטיפה מבחוץ) ;
מריקה ושטיפה בצונן ;

(זבחים צז, א)

המשך המשנה

השפוד והאסכלא (גרדיל"י וצולין עליו צלי) מגעילן בחמין . (ובגמרא דמסכת עבודה זרה פריך: הא ליבון בעי?)

גמרא :

מאי טעמא דרבי טרפון ?

דאמר קרא: (דברים טז.) [ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר ה' אלקיך בו] ופנית בבקר והלכת לאהלך :
הכתוב עשאו לכולן בקר אחד (על כרחך - בקר של חול קאמר, וקרי ליה 'בקר ראשון') .

מתקיף לה רב אחדבוי בר אמי: וכי אין פיגול ברגל (אם שחט על מנת לאכול למחר - אינו פיגול) ואין נותר ברגל (אם הותר בשר חטאת למחר - אינו נותר, דחד יומא הוא לרבי טרפון) ? וכי תימא הכי נמי, והתניא: 'רבי נתן אומר: לא אמר רבי טרפון אלא זו' (לענין מריקה ושטיפה) כלבד' (ולא לענין פיגול ונותר; ואי טעמיה מהאי קרא הוא - אפילו לענין פיגול ונותר נמי) ! ?

אלא כדרב נחמן אמר רבה בר אבוה, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: כל יום ויום נעשה גיעול לחבירו (מתוך שהשלמים מצויין ברגל - אין בלוע שלה נעשה נותר, שהרי זמן שלמים - לשני ימים, וכי מבשל ביה שלמים האידנא - הדר מבשל ביה שלמים למחר, ובולע משלמים שנשחטו ביום המחרת, ופולט מה שבלע אתמול ובולע מן האחרונים! נמצא שאינו בא לידי נותר; ואם בא לבשל חטאת - זהיר לבשל אחריו שלמים בו ביום, ופולט את החטאת ובולע את השלמים) .

וחכמים אומרים: עד זמן אכילה :

מאי קאמר ?

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: ממתין לה עד זמן אכילה, והדר עביד לה מריקה ושטיפה .

מנהני מילי ?

אמר רבי יוחנן משום אבא יוסי בן אבא: כתיב (ויקרא ו,כא) [וכלי חרש אשר תבשל בו ישבר ואם בכלי נחשת בשלה] ומורק ושוטף [במים], וכתיב (ויקרא ו,כב) כל זכר בכהנים יאכל [אתה קדש קדשים הוא] - הא כיצד (כלומר: למה סמכן הכתוב לומר) ? ממתין לה עד זמן אכילה, והדר עביד לה מריקה ושטיפה .

מריקה כמריקת הכוס שטיפה כשטיפת הכוס [מריקה ושטיפה בצונן]:

תנו רבנן: מריקה ושטיפה בצונן - דברי רבי, וחכמים אומרים :

מריקה בחמין ושטיפה בצונן .

מאי טעמא דרבנן ?

מידי דהוה אגיעולי עובדי כוכבים (דחמין בעינן, דכתיב (במדבר לא,כג) כל דבר אשר יבא באש) ;

ורבי אמר לך: הגעלה - לא קאמינא, כי קאמינא למריקה ושטיפה דבתר הגעלה .

ורבנן ?

אם כן (דתרווייהו - חדא היא, ומריקה לאו היינו הגעלה) לכתוב קרא או 'מורק מורק' או 'שוטף שוטף' (לכתוב קרא לשון שוה בשניהם) ; מאי 'ומורק ושוטף' - שמע מינה: מריקה בחמין ושטיפה בצונן .

ורבי (אמר לך:) אי כתיב 'ומורק מורק' - הוה אמינא: תרי זימני מורק או תרי זימני שוטף; לכך כתיב 'ומורק ושוטף' (לכך שינה בלשון) ,

לומר לך: מריקה - כמריקת הכוס, שטיפה - כשטיפת הכוס (שזה מבחון זה מברנים).

משנה:

בישל בו קדשים וחולין, או קדשי קדשים וקדשים קלים: אם יש בהן בנותן טעם - הרי הקלים נאכלין כחמורין שבהן (לפנים מן הקלעים ליום ולילה), ואינן טעונין מריקה ושטיפה (לסוף זמן אכילת חמורים - אלא לסוף זמן אכילת קלים; ובגמרא פריך מאי קאמר: הרי יש בהן בנותן טעם, ואמר הרי הקלין נאכלין כחמורין!); ואינן פוסלים במגע (אם נפסלו הקלין ונגע בהן בשר ובלע מהן - אין נפסלין; ובגמרא מפרש לה). ריקק שנגע בריקק (פסול שהגיע בריקק כשר ובלע ממנו) וחתיכה בחתיכה: לא כל הרקיקין ולא כל החתיכות אסורין: אינו אסור אלא במקום שבלע.

גמרא:

מאי קאמר?

אם יש בהן בנותן טעם - הרי הקלין נאכלין כחמורין וטעונין מריקה ושטיפה (כדין החמורין) ופוסלין במגע (אם היו החמורין פסולין והקלים כשרין - נעשו הקלים כחמורין לפסול את הנוגעין בהן, כדכתיב (ויקרא ו,כב) כל אשר יגע בבשרה יקדש; ואומר לקמן: להיות כמוהו: שאם פסולה - תפסל); אין בהן בנותן טעם - אין הקלין נאכלין כחמורים ואינן טעונין מריקה ושטיפה (לקמיה פריך: ליטעון מיהא כדין קלין לסוף זמן אכילתו?), ואינן פוסלין במגע (ואם היה החמור שנתבשל עם הקלין פסול, הואיל ומועט ואין בו בנותן טעם בקלין - לא נעשו הקלים כמוהו לפסול את הנוגעין בהן, שהרי אף הם לא נפסלו; ואידי דתנא רישא 'פוסלין' נקט סיפא 'אין פוסלין').

נהי דקדשי קדשים לא בעו, קדשים קלים ניבעי (כלומר: נהי דלא בעו מריקה לסוף זמן אכילת חמורין, דהא מועטין ובטלי - ניבעי מיהא משום קלים לסוף זמן אכילתו) !?

אמר אביי: מאי 'אין טעונין' דקאמר? - קדשי קדשים, אבל קדשים קלים - טעונין.

רבא אמר: הא מני? - רבי שמעון היא, דאמר 'קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה'.

בשלמא לרבא היינו דקתני 'או קדשי קדשים וקדשים קלים' (לאשמועינן דסתם לן כרבי שמעון דאמר 'קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה'), אלא לאביי (דאמר מאי 'אין טעונין' דקאמר - כדין חמורין) - תרתי למה לי (למה לי למיתנייה? כיון דתנא קדשים וחולין, ואשמועינן דבטל במיעוט - מה לי הני מה לי הני)?

צריכי: דאי תנא קדשים וחולין, הוה אמינא: חולין הוא דמבטלי קדשים, דלאו מינייהו, אבל קדשי קדשים וקדשים קלים - אימא לא? ואי תנא קדשי קדשים וקדשים קלים, הוה אמינא: קדשים הוא דאלימי לבטולי קדשים, אבל חולין אימא לא - צריכא.

ריקק שהגיע בריקק [וחתיכה בחתיכה: לא כל הרקיקין ולא כל החתיכות אסורין: אינו אסור אלא במקום שבלע]:

תנו רבנן [ספרא צו פרשתא ג פרק ה משנה ו]: (ויקרא ו,כב) כל אשר יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדש; יכול אפילו שלא בלע? תלמוד לומר: 'בבשרה':

(זבחים צז, ב)

עד שיבלע בבשרה (כגון המהתך שומן חטאת, וסך ממנו צלי של שלמים, ונבלע בו; ומכאן אנו למידים (פסחים מה). 'היתר מצטרף לאיסור בקדשים'; ואין ללמוד מכאן 'טעם כעיקר', שאין זה 'טעם' אלא ממש);

יכול נגע במקצת חתיכה יהא כולו פסול?

תלמוד לומר: 'יגע': הנוגע פסול; הא כיצד? - חותך את מקום שבלע.

'בבשרה' - ולא בגידין ולא בעצמות ולא בקרנים ולא בטלפים;

'יקדש' - להיות כמוה; הא כיצד? - אם פסולה היא - תפסל, [ואם]

כשרה היא - תאכל כחמור שבה (שהרי יש בה עכשיו שני מינין, וכחומר שבשניהם תיאכל).

אמאי (תיפסל משום האי פורתא)? וניתי עשה (ד'ואכלו אותם' [ואכלו אתם אשר כפר בהם למלא את ידם לקדש אתם וזר לא יאכל כי קדש הם] [שמות כט, לג] דכשירה) ולידחי את לא תעשה (ד'לא תאכל דפסולה' -

ואף על גב דאיכא לא תעשה באכילת פסולין, כדאמרינן בפסחים ב'כל שעה' (דף כד.) 'כל שבקדש פסול - בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו' ! ?

אמר רבא: אין עושה דוחה את לא תעשה שבמקדש, שנאמר (שמות יב, מו) [בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה] **ועצם לא תשכרו בו**; **וכי שמעון בן מנסיא אומר**: **אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח** - אמאי? **ניתי עשה** (דאכילת מוח דכתיב [שמות יב, ח] 'ואכלו את הבשר בלילה הזה') **ולידחי את לא תעשה** ! ? - אלא אין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש.

רב אשי אמר: **'יקדש'** [ויקרא ו, כב] כל אשר יגע בבשרה **יקדש** ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכנס במקום קדש] - **עשה הוא**, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה.

[עיי' סוף תוד"ה ואחד עצם, וז"ל: מיהא אכתי קשה היכי אתי האי עשה ודחי לא תעשה? הא בעידא דמתעקר לאו דשבירת עצם לא מקיים עשה דאכילה! אף בפסקי התוספות אות סט מתרצים: אם אי אפשר לקיים העשה בענין אחר - לא בעינן בעידנא, דמעקר לאו לקיים העשה]

אשכחן חטאת דמתקדש בבלוע, שאר קדשים מנלן?

אמר שמואל משום רבי אלעזר: **זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים** (הוקשו כולן זה לזה ללמוד זה על זה);

'לעולה' (לכך הוקשו כולן לעולה): **כי עולה**: מה עולה טעונה כלי - אף כל טעונה כלי;

מאי **'כלי'**? אילימא מזרק (לקבלת דם, ויליף מעולת סיני, דכתיב [שמות כד, ה]: **'וישלח את נערי בני ישראל'** וכתוב עולה [ויעלו עלות] התם) - בשלמי ציבור נמי כתיב בהו (שמות כד, ו) **ויקח משה חצי הדם וישם באגנות** [וחצי הדם זרק על המזבח] (וכיון דהדור איתקוש כולו לשלמים, דכתיב ביה בהאי קרא, וילפינן מינה לקמן בשמעתין [דף צח.] 'מה שלמים מפגלין ומתפגלין' - הא נמי תילף משלמים, דהתם נמי שלמים בסיני הוו) !

אלא דסכין (לשחיטה, לאפוקי צור וקנה: ד'כלי שרת' בעינן).

ועולה גופה מנלן?

דכתיב (בראשית כב,) **וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת** [לשחט את בנו], והתם - עולה הוא, דכתיב (בראשית כב, יג) [וישא אברהם את עינו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל] **ויעלהו לעולה תחת בנו**;

[העיר הרב קלופפר: הרי היה צריך להביא את הראיה מדברי הקב"ה אל אברהם: **'והעלהו לעולה'** (בראשית כב, ב) - ומדוע הביא מהאיל? תשובה: כי אולי אי אפשר להביא ראיה לשחיטת בהמות משחיטת אדם, משום שרק באדם יש 'ברור לו מיתה יפה']

'[ול]מנחה: מה מנחה אינה נאכלת אלא לזכרי כהונה - אף כל אינם נאכלין אלא לזכרי כהונה'.

מאי היא (הי מינייהו יליף לאכול לזכרי כהונה ממנחה)? אי חטאת ואשם - בהדיא כתיב בהו: (ויקרא ו, ז) **כל זכר בכהנים יאכלנו** [במקום קדוש יאכל קדש קדשים הוא], ואי שלמי ציבור - מריבויה דקרא אתי: (ב'ויקח קרח' כתיב) (במזבר יח, י): **בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו קדש יהיה לך** (ו'קדש יהיה לך' דכתיב בסיפיה דקרא - יתירא הוא): לימד על שלמי ציבור (דכתיב בהו 'קדש יהיו לה' לכהן' [ויקרא כג, כ]) שאינן נאכלין אלא לזכרי כהונה ! ?

תנאי היא;

(זבחים צח, א)

איכא דנפקא ליה מהכא ואיכא דנפקא ליה מהכא.

'[ול]חטאת: מה חטאת מתקדשת בבלוע - אף כל מתקדשת בבלוע (ואף על גב דבמנחה נמי כתיב [ויקרא ו, יא] **'כל אשר יגע בהם יקדש'**: דמתקדשת בבלוע, אצטריך לאקושינהו לחטאת, דממנחה לא מצי ילפי: דאיכא למימר **'לא איתקיש למנחה אלא לענין זכרי כהונה, אבל לענין בלוע - מנחה דוקא, דרכיכא - מיבלע, אבל שאר קדשים - לא'**) ;

'[ול]אשם: מה אשם, אין שפיר ושליא קדוש בו (דחא זכר הוא, ואין לך לומר בחלב ושתי כליות שלו שאף של שליא שבמעין משמע) - אף כל: אין שפיר ושליא קדוש בו (אף הבאים נקבות, כגון חטאת ושלמים - אין שפיר ושליא קדוש בהו, ואין חלב ושתי הכליות של שליל שבמעיהו קריבין; ומעולה - לא הוה ליה למילף, דכליל היא, ואף כל שאין שפיר ושליא קדוש בו - לא מצי למימר, דלאו לעולה מדמית להו, שהרי אף שאר הבשר אינו קרב, ואכילת זכרי כהונה לא יליף מחטאת ואשם כדיליף ממנחה

דתקשה לך: 'אמאי אקשינהו למנחה? לילפו זבחי שלמי ציבור מאשם וחטאתו?' משום דכתיב בתרוייהו גבי אכילת זכרים הוא 'קדשי קדשים הוא' [לגבי אשם: ויקרא ז, א; לכבי חטאת: ויקרא ו, יח וכן ו, כב; לבי מנחה: ויקרא ו, ז-ו]: כל זכר בכהנים יאכלנו במקום קדוש יאכל קדש קדשים הוא, כחטאת כאשם תורה אחת להם], הלכך מהתם לא מצי ילפי אי לא מהיקשא דמנחה).

קסבר וולדות קדשים בהווייתן הן קדושים (כשנולדים הן קדושים ולא במעי אמן, וגמרי מאשם), ודנין אפשר משאי אפשר (נקבות מזכרים, ולגמרי לא מצי למעוטינהו מקדשים להקריבם, דכתיב [דברים יב, כו]: 'רק קדשין אשר יהיו לך', ואמר מר [בכורות (דף יד:)]: 'רק קדשין' - אלו התמורות; 'אשר יהיו לך' - אלו הוולדות; ומאשם גמרינן דבמעי אמן מיהא לא קדשי אלא בהוייתן, דכתיב 'אשר יהיו').

'[ול]מלואים': מה מלואים מותריהן בשריפה ואין בעלי חיים במותריהן (דמלואים: שהרי קרבן צבור היו, ולא הופרשו שנים לאחריות, וגם לא אבד אחד מהם והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון) - אף כל (הקדשים): מותריהן בשריפה ואין בעלי חיים במותריהן (שאם היו בעלי חיים במותריהן, כגון יחיד שהפריש שני קרבנות לאחריות חובתו: שאם יאבד האחד - יתכפר בשני; או אם הפריש קרבן ואבד והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון והקריב את האחד מהן, ואת השני נותר - אין נותר זה בשריפה כדין נותר של מילואים);

'[ול]שלמים': מה שלמים מפגלין (את הנסכים: שאם חישב בזבח - אף הנסכים מפוגלין; ומשום הכי יליף משלמים: דעיקר פיגול כתיב בהו) ומתפגלין - אף כל מפגלין ומתפגלין.

במתניתא תנא משמיה דרבי עקיבא:

'[ול]מנחה': מה מנחה מתקדשת בבלוע - אף כל מתקדשת בבלוע.

ואיצטריך למכתב 'מנחה' ואיצטריך למכתב 'חטאת': דאי

אשמעינן מנחה [הוה אמינא]: דאידי דרכיכא - מיבלעא, אבל חטאת אימא לא! ואי אשמעינן 'חטאת' [הוה אמינא]: משום דקריי (טרישטטרי"ט בלע"ז: מתוך שהבשר עב - נכנס בתוכו השומן בעומקו), אבל מנחה אימא לא! - צריכא;

'[ול]חטאת' מה חטאת אינה באה אלא מן החולין, וביום (חטאת באה ביום, דכתיב בפר יוה"כ (ויקרא טז, ל): כי ביום הזה יכפר עליכם), ובידו הימנית (דכתיב אצבע וכהונה, ואמר מר לעיל (דף כד:): 'כל מקום שנאמר 'אצבע' וכהונה' - אינו אלא ימין') - אף כל אינה באה אלא מן החולין, וביום, ובידו הימנית; וחטאת מנלן?

אמר רב חסדא: אמר קרא: (ויקרא טז, פסוקים ו, יא) והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו [וכפר

בעדו ובעד ביתו] עד כאן פסוק ו, אך פסוק יא ממשיך: ושחט את פר החטאת אשר לו]: משלו, ולא משל ציבור ולא משל מעשר [שני, שאף על פי שקונים שלמים בכספי מעשר שני - אי אפשר לקנות חטאת מכספי מעשר שני];

ביום - מ'ביום צוותו' (ויקרא ז, לח) אשר צוה ה' את משה בהר סיני ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם לה' במדבר סיני] נפקא; כדי נסבה.

בידו הימנית - מדרבה בר בר חנה נפקא, דאמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש: 'כל מקום שנאמר אצבע וכהונה - אינו אלא ימין' (וקסלקא דעתא או 'אצבע' או 'כהונה', ואין לך בכל אלו שלא נאמר 'כהן' בהקרבנות)!

כדי נסבה;

ואיבעית אימא: סבר לה כרבי שמעון, דאמר (בפרק שני (דף כד, ב)): 'אצבע לא בעיא כהונה, כהונה בעיא אצבע' (ובחטאת - תרוייהו כתיב: ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו [ויקרא ז, פסוקים כה, לד]).

'[ול]אשם': מה אשם עצמותיו מותרין (לעשות מהן כלים; אני שמעתי שהרי נאכל לכהנים, ונותר - בעצמות לא שייך אלא בדבר הנאכל) - אף כל עצמותיו מותרין (ואפילו עולה; ומיבעי לך: הא נמי מחטאת הוה מצי יליף? ונראה בעיני דמ'לו יהיה' יתירא נפקא ליה באשם, דכתיב ביה (ויקרא ז, פסוקים ח, ח) 'לו יהיה').

אמר רבא: פשיטא לי

(זבחים צח, ב)

דמ חטאת למטה ודם עולה למעלה (נפל דם חטאת תחילה על הבגד, וחזר וניתן דם עולה על אותו כתם) - טעון כיבוס (דהא דם חטאת נוגע בבגד ובלוע בו); בעי רבא: דם עולה למטה ודם חטאת למעלה - מהו? משום נוגע הוא, והא נוגע (שדם עולה

נבלע בבגד, וכשנפל דם חטאת עליו - נוגע הוא בבגד, אבל אינו נבלע: דהא שבע ליה בבלוע דם עולה) ? או
 דלמא משום בלוע, הוא והא לא בלע?
 הדר פשטה דאין טעונין כיבוס.
 אמר רבא: פשיטא לי: דם על בגדו חוצץ (לענין טבילה בבגד שנשטמא), ואם טבח
 הוא (שאינו מקפיד בדם שעל בגדו) - אינו חוצץ (דחציצה - בקפידא תליא); רבב (כל דבר
 הנתון, כגון שומן וחלב ושעווה) על בגדו - חוצץ, ואם מוכר רבב הוא - אינו
 חוצץ; בעי רבא: דם ורבב על בגדו מהו?
 אם טבח הוא תיפוק לי משום רבב (שאינו רגיל בו, ומקפיד עליו, והוי חציצה) ? ואי
 מוכר רבב הוא תיפוק לי משום דם?
 לא, צריכא: דעביד הא והא: אחדא לא קפיד, אתרתי קפיד (ואף על גב דרגיל
 בתרוייהו - גנאי הוא לו שיראו שניהם על בגדו) ? או דלמא אתרתי נמי לא קפיד (הואיל
 ובשניהם רגיל) ?
 תיקו.

הדרן עלך דם חטאת